

Háttéranyag az élelmiszerpazarlásról

Készült a Maradék nélkül rajzpályázat díjátadója és kiállításmegnyitója alkalmából

Nemzetközi kitekintés

A fenntartható fogyasztás kapcsán az egyik legfontosabb téma az élelmiszerpazarlás problémája. Globális szinten 1,3-1,6 milliárd tonna élelmiszerhulladék termelődik évente, amely a teljes termelés harmadát jelenti. Az Európai Unióban 46 millió tonna (a teljes termelés ötöde), amely megoszlása az élelmiszerláncban a becslések szerint az alábbiak szerint alakul:

- mezőgazdaság: 11%,
- feldolgozás: 19%,
- kereskedelem: 5%,
- vendéglátás: 12%,
- háztartások: 53%.

A háztartási élelmiszerhulladékok mennyisége egyes EU tagállamokban:

Ország	Háztartási élelmiszerhulladék mennyisége évente (statisztikai adatokra épülő becslés alapján)
Egyesült Királyság	137 kg/fő
Luxemburg	133 kg/fő
Hollandia	113 kg/fő
Franciaország	100 kg/fő
Svédország	100 kg/fő
EU tagállamok átlagosan	76 kg/fő

Az Európai Bizottság 2016-ban hozta létre az Élelmiszerveszteségek és Élelmiszerpazarlás Platformot, hogy támogassa az ENSZ élelmiszerpazarlással kapcsolatos fenntarthatósági célkitűzésének (SDG 12.3) elérését. A Platform munkájában a Nébih Maradék nélkül programjának képviselője is részt vesz.

A Platform eddigi jelentősebb eredményei:

- EU élelmiszeradományozási útmutató (2017)
- Útmutató az emberi fogyasztásra már nem alkalmas élelmiszerek takarmányként való hasznosításához (2018)
- Közös EU-s élelmiszerhulladékmérési módszertan (2019)
- EU pilot projekt – Élelmiszer újraelosztási tevékenységek feltérképezése (2020)
- Kutatási-fejlesztési projektek (pl. REFRESH szakértői közösség)
- Élelmiszerpazarlás-megelőzési tevékenységek hatását értékelő kalkulátor (2019)
- Élelmiszerfeleslegek újraelosztása: jó gyakorlatok összegyűjtése a tagállamokból (2019)
- Javaslatok gyűjteménye az élelmiszerpazarlás-megelőzésére (2019)
- Havi hírlevél a tagok tevékenységének bemutatásról (2020 márciusában indult, Magyarország is havi rendszerességgel küld tartalmakat)
- 2021. évi élelmiszerpazarlás elleni világnap (szeptember 29.) alkalmából a Platform elindított egy honlapot, amelyen valamennyi tagállam élelmiszerpazarlás-megelőzési tevékenysége elérhető. A honlap az alábbi linken érhető el: https://ec.europa.eu/food/safety/food_waste/eu-food-loss-waste-prevention-hub/

Jogi szabályozás

Az Európai Unió tagállamaiban a hulladékgazdálkodás átfogó szabályozását a Hulladék Keret-irányelv biztosítja (az Európai Parlament és Tanács 2008/98/EK irányelve a hulladékokról és egyes irányelvek hatályon kívül helyezéséről, 2008. november 19.)

2018 májusában fogadták el az ezt módosító 2018/851 irányelvet, amely az élelmiszerhulladékokkal foglalkozik és a konkrét tagállami feladatokat rögzíti. Ezek a következők:

- 2020. július 5-éig a tagállamoknak integrálni kellett az élelmiszerhulladék-csökkentést a nemzeti hulladék-csökkentési stratégiájukba.
- Nemzeti szintű élelmiszerhulladék-megelőző programokat kell hirdetni. Ez hazánkban a Nébih Maradék nélkül programja, amely már 2016-ban elindult, és független kutatás szerint a legfontosabb hazai információforrás a témában.
- A hulladékpiramis elvének népszerűsítése, dátumjelöléssel kapcsolatos szemléletformálás.
- Élelmiszeradományozás támogatása.
- Élelmiszerhulladék-mérés, amely az elsődleges termelés, feldolgozás, kereskedelem, vendéglátás, háztartás szektorokban kötelező a tagállamok részére 2020-tól. Az EU a 2022-es adatok alapján munkatervet dolgoz ki arra, hogy az élelmiszerhulladékokat 2030-ig megfeleltesse az ENSZ Fenntartható Fejlődési Célok tekintetében tett vállalásának megfelelően.

Magyarországi fejlemények

- Az Élelmiszer Érték Fórum 2014-ben jött létre az Agrárminisztérium és a Magyar Élelmiszerbank kezdeményezésére (<https://www.azelelmiszerertek.hu/>).
- Adóalap csökkentés: az átdott élelmiszerek értéke teljes egészében leírható, valamint az átdott élelmiszer értékének további 20%-a társasági adóalap-csökkentő tételként számolható el.
- 2021. decemberében elfogadta az Országgyűlés az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről szóló 2008. évi XLVI. törvény módosítását, amelynek célja a kereskedelmi élelmiszerhulladék csökkentése, és az élelmiszerfeleslegek eljuttatása a rászorulóknak. Az érintett kiskereskedelmi láncoknak évente élelmiszerhulladék csökkentési tervet kell készíteniük, és bizonyos tartós élelmiszerkategóriák esetében kötelezően fel kell ajánlaniuk a lejáráthoz közeli élelmiszereket a rászorulóknak.
- Ugyancsak a 2008. évi XLVI. törvény módosításának köszönhetően a minőségmegőrzési idővel jelölt élelmiszereket a lejárat után is forgalomba lehet hozni, kizárólag adományozási céllal. Ez a lehetőség az élelmiszer-higiéniáról szóló 852/2004/EK rendelet módosítása miatt minden más EU tagállamban is megnyílt. A minőségmegőrzési idővel jelzett áruk olyan tartós élelmiszerek, amelyek az ajánlásoknak megfelelő tárolás esetén a lejárat után is biztonságosan fogyaszthatók. A Nébih útmutatót adott ki a lejárt minőségmegőrzési termékek fogyaszthatóságával kapcsolatban

Az élelmiszerpazarlás hazai helyzete

Magyarországon évente kb. 1,8 millió tonna élelmiszerhulladék keletkezik, jelentős hányada – körülbelül harmada – a háztartásokban. E mennyiség fele elkerülhető lenne, vagyis pazarlás. A kidobott élelmiszer nem csak a háztartásoknak jelent veszteséget, hanem komoly környezetterhelést is okoz. Összesítve 620.000 tonna biológiai hulladékkal kell számolnunk, amelynek nem csak a megsemmisítése, hanem az élelmiszer célú megtermelése is komolyhatást gyakorol a környezetünkre.

A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (Nébih) kutatása szerint egy átlagos magyar fogyasztó évente 65 kg élelmiszerhulladékot termel a háztartásában, amelynek a fele (32 kg) a konkrét pazarlás (a másik fele ún. „nem elkerülhető”, pl. csont, héj, kávézacc).

Ez az érték 4%-kal csökkent a 2016 és 2019 közötti időszakban, annak ellenére, hogy ebben a periódusban a vásárlóerő bővülése megközelítőleg 16%-os volt. A javuló tendencia ellenére még mindig jelentősnek tekinthető az éves háztartási élelmiszerpazarlás (vagyis a 32 kg/fő/év). Azt jelenti, hogy több mint 600 millió adag élelmiszer kerül a szemetesbe, amely több mint félmillió ember teljeskörű éves ételmezését tudná fedezni. A veszteség pénzben kifejezett értéke fejenként kb. 40 000 forint, amely egy átlagos 4 fős család esetében már 150-60 000 forint évente.

A leggyakoribb elkerülhető élelmiszerhulladékok a Nébih 2019-es felmérése szerint (kg/fő/év):

1. ételmaradékok (13,7 kg);
2. sütőipari termékek (5,31 kg);
3. zöldségek (3,58 kg);
4. tejtermékek (2,99 kg);
5. gyümölcsök (2,36 kg)
6. italok, pl. palackozott víz, üdítők, kávé, tea (0,81 kg)
7. húsfélék (0,63 kg)
8. feldolgozott gabona alapú termékek (0,59 kg)
9. konzervek, savanyúságok (0,58 kg)
10. feldolgozott húsipari termékek (0,56 kg)

Részletes tanulmány: <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/8/3069/htm>

A háztartási élelmiszerpazarlást a Nébih a továbbiakban is nyomon követi. A közel 300 háztartás bevonásával elvégzett 2021. évi felmérés eredményeinek közzététele 2022. szeptemberében várható.

Szemléletformálással a háztartási élelmiszerpazarlás ellen

Az élelmiszerpazarlás megelőzés területén legfontosabb a szemléletformálás, azon belül is a gyermekkori szemléletformálás, ezeket célozza a Nébih 2016-ban elindított Maradék nélkül programja. A vásárlókkal együttműködve az élelmiszerlánc más szereplői is hatékonyan csökkenthetik az élelmiszerveszteségeket. Ezért a programon belül szintén kiemelt feladat az élelmiszerhulladékok megelőzését elősegítő nemzetközi és hazai jó gyakorlatok összegyűjtése, valamint a hazai jogszabályi környezethez illeszkedő útmutató kidolgozása az érintett szereplők (élelmiszerelőállítók, élelmiszerkereskedők, vendéglátók és civil szervezetek) részére.

A hazai élelmiszerpazarlás mértékének csökkentéséért az alábbi célokat fogalmazta meg a program:

1. Szemléletformáló kampány a felnőtt lakosság számára
2. Komplex iskolai program az általános iskolás korosztály számára
3. Élelmiszerhulladék megelőzést elősegítő jó gyakorlatok összegyűjtése, illetve ezek alapján saját, hazai joggyakorlathoz illeszkedő útmutató kidolgozása az érintett élelmiszerlánc szereplők részére
4. Együttműködési kapcsolatok kialakítása más EU-s tagállamokkal a projekt elemeinek nemzetközi hasznosulásának elősegítése érdekében
5. A kampány hatásának vizsgálata a hazai háztartásokban keletkező élelmiszerhulladék mennyiségének mérésével

Szemléletformáló kampány a felnőtt lakosság számára

A felnőtt korú lakosságot kutatási eredményekre alapozott üzenetekkel céloztuk:

- *Vegyél számba!*: évente mintegy 6 kg zöldséget és gyümölcsöt dobunk ki fejenként, sokszor csupán esztétikai okokból. Ezen a felesleges pazarlás csökkentése érdekében indította el a Nébih a tematikus „Vegyél számba!” kampányt, ami hármas célt kíván elérni: felhívni a vásárlók figyelmét arra, hogy
  - nem csak a legfrissebb, leghatékonyabb, legegésztikusabb zöldség-gyümölcs tápláló,
  - a zöldség-gyümölcs fogyaszthatósági ideje meghosszabbítható a megfelelő otthoni tárolással,
  - érdemes hazai termékeket vásárolni, mert azok garantáltan frissebbek, frissességük kevésbé „időzített”.

A „Vegyél számba!” kampány anyagait a <http://maradeknelkul.hu/vegyel-szamba/> honlapon olvashatják az érdeklődők.

- *Tárolási útmutató* – Hűtőkihívás - <http://maradeknelkul.hu/wp-content/uploads/2019/04/%C3%A9telmarad%C3%A9kok.jpg>
- *Fagyasztási kisokos* - http://maradeknelkul.hu/wp-content/uploads/2019/12/Karacsonyi_infografika_02.jpg
- *Élelmiszertartálékolási útmutató* - Tartalék Tetris Kihívás - A Nébih 2020 májusi „*karanténkutatásából*” kiderült, hogy a legtöbb család körülbelül kétheti élelmiszertartalékot igyekezett felhalmozni. Ez egyébként a szakemberek szerint is optimális mennyiségnek tekinthető. A kutatás ugyanakkor rávilágított, hogy a felhalmozott készletek gyakran veszendőbe mennek. Éppen ezért a Nébih összeállított egy útmutatót, amely segítséget nyújt az élelmiszerek tudatosabb tartálékolásához és az élelmiszerhulladék keletkezésének elkerüléséhez - https://portal.nebih.gov.hu/documents/10182/1171081/elelmiszertartalekolasi_utmutato_vegleges.pdf
- *Komposztálási útmutató* - <http://maradeknelkul.hu/wp-content/uploads/2016/11/komposztalasi-utmutato-280x290mm-pdf.pdf>
- *Élelmiszeradományozási akció* a Magyar Élelmiszerbank Egyesülettel: a koronavírus járvány első hullámát követően a Nébih és a Magyar Élelmiszerbank Egyesület adománygyűjtési akciót hirdetett. A program célja az volt, hogy a koronavírus járvány miatt a lakoságnál felhalmozott, de fel nem használt élelmiszertartalékok még a lejáratási időn belül eljuthassanak a rászorulókhhoz.
- *Lejáratási útmutató*: A lakosság, a kereskedelem és a karitatív szervezetek számára egyaránt hasznos az az ajánlás, amit a lejárt minőségmegőrzési idejű termékek fogyaszthatósági határidejéről állított össze Maradék nélkül program. - https://portal.nebih.gov.hu/documents/10182/21442/Ajanlas_minosegmegorzesi+idovel+rendelkezo+elelmiszerek+fogyaszthatosagarol.pdf/851b92da-2c92-a6c7-6961-5edfa561499b?t=1641367971488
- *Proaktív médiakommunikáció*: jeles napokhoz, aktuális eseményekhez igazítva (például Föld napja, húsvét, élelmiszerpazarlás elleni világnap, ételmezei világnap, karácsony), amelynek eredményeként a program már több mint 130 millió elérést számlál
- Fő kommunikációs felületek: [honlap](#), [Facebook](#), [Instagram](#) (több mint 16.000 követő a közösségi média felületeken)

Komplex iskolai program az általános iskolás korosztály számára

A viselkedéstudomány területén végzett kutatások igazolták, hogy a fiatalkorban rögzült rutin tevékenységeket felnőtt korban már rendkívül nehéz befolyásolni. Éppen ezért a Maradék nélkül program kiemelt figyelmet fordít az általános iskolás korú gyermekek szemléletformálására, és kifejlesztett egy rövid, játékos oktatási anyagot, valamint minden évben online tudáspróbákat, kreatív pályázatokat szervez. A tapasztalatok alapján a gyerekeken keresztül a szülők is megszólíthatók, így az eredmény hatványozódik.

A Maradék nélkül oktatási program anyagai több mint félmillió gyermekhez jutottak el, és több mint 1500 pedagógushoz vett és vesz részt közvetlenül a programban. A program munkatársai hazai és külföldi pedagógusok számára is szakmai és technikai segítséget nyújtanak az oktatási anyagok felhasználásához.

- Oktatási anyag - könyv, munkafüzet, tanári segédlet
- Prezentációk: Használatra kész, de szerkeszthető prezentációk az oktatási anyag fejezeteihez igazodva
- Animációs videók: 3-4 perces videók az oktatási anyag fejezeteihez igazodva (<http://maradeknelkul.hu/videok/>). Szülőként, nagyszülőként is hasznát vehetjük.
- Demonstrációs órák: A program indulása óta a Maradék nélkül program munkatársai összesen 514 foglalkozást tartottak a magyar általános iskolákban és különböző gyerekeknek szóló eseményeken személyesen, amelyekkel több mint 25 500 gyereket és 1517 tanárt értek el.
- Online kvízverseny és nyári tábor: A gyerekek a program indulása óta két alkalommal háromfordulós kvízzjátékba nevezhettek be, amelynek témája szintén az élelmiszerpazarlás volt. A nyertes osztályok a Maradék nélkül csapata által szervezett tematikus nyári táborban vehettek részt.
- Online bemutatóóra: A vírushelyzet miatt a Maradék nélkül program 2021-ben online bemutató órát rögzített, hogy így is segítse a tanárok munkáját.
- Rajzverseny: A Nébih élelmiszerpazarlás témakörében rajzversenyt hirdetett 2020-ban és 2022-ben. A pályázatokra mindkét évben közel 300 gyermek jelentkezett. A 2022. évi pályázat legkiemelkedőbb alkotásait utcatárlaton mutatja be a nagyközönség számára a hivatal.

A hivatkozott oktatási anyagok szabadon elérhetők a Maradék nélkül honlapján:

<http://maradeknelkul.hu/iskolai-program/oktatasi-segedanyagok/>

Kapcsolódó anyagok

- Szabó-Bódi, B., Kasza, G., & Szakos, D. (2018). *Assessment of household food waste in Hungary. British Food Journal*, 120(3), 625-638.
Elérhető: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/BFJ-04-2017-0255/full/html>
- Kasza, G., Dorkó, A., Kunszabó, A., & Szakos, D. (2020). *Quantification of Household Food Waste in Hungary: A Replication Study Using the FUSIONS Methodology. Sustainability*, 12(8), 3069.
Elérhető: <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/8/3069/htm>
- Szakos Dávid, Szabó-Bódi Barbara, Kasza Gyula (2020). *Consumer awareness campaign to reduce household food waste based on structural equation behavior modeling in Hungary. Environmental Science and Pollution Research*, 1-10.
Elérhető: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11356-020-09047-x>
- A Maradék nélkül program ágazati útmutatói: <http://maradeknelkul.hu/utmutatok/>
- A Maradék nélkül program oktatási anyagai: <http://maradeknelkul.hu/iskolai-program/oktatasi-segedanyagok/>